

P2

E-73

Сергей Есенин

ЗАМИН ДАРҒАСИ

22034

ШЕЪРЛАР ВА

ДОСТОНЛАР

Библиотека № 5
Ленинского района

P2
E73

Сергей Есениннинг шеър ва дostonларини ўзбек китобхонлари аллақачон ўз она тилларида ўқишга муяссар бўлганлар. 1965 йилда шоирнинг «Тавланган шеърлар»ни Эркин Воҳидов таржимасида нашр этилган эди. Қўлингиздаги китобда ўзбек тилида ilk бор жаранглаётган шеърлар анчагина. «Замин дарғаси», «Синглимга хат», «Ҳаёт йўли», «Хотира», «Ўттиз олтилар дostonи» сингари асарлар шулар жумласига киради.

24479
Эркин Воҳидов
таржимаси
NI
194

Есенин Сергей.

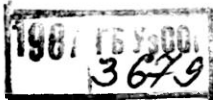
Замин дарғаси. Шеърлар ва дostonлар. Э. Воҳидов тарж. Т., Рафур Гулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти 1971

184 бет. Тираж 35000

Есенин С. Капитан земли.

Индекс 7—4—2

P2

ШЕЪРЛАР

* * *

Синглим Шурага

Бу дунёда мен бир йўловчи,
Шодон менга қўл силки, эркам.
Худди шундай тинч, эркаловчи
Зиё тўкар куз фасли ой ҳам.

Исинурман ойнинг тафтига.
Илк бор ундан ором олар жон.
Аллақачон сўнган севгига
Умид боғлаб яшайман ҳамон.

Бунга боис — шу маконимиз,
Шу ер — оппоқ, шўр манглай турбат,
Қайлардадир топталган номус,
Кимлардадир қадрдон ғурбат.

Яширмайман, ҳар ким ҳам билар:
Бошқа-бошқа эмас, жон синглим,
Иккимиз ҳам бир севги билан
Шу ватанга қўйганмиз қўйғил.

ОНА ИБОДАТИ

Қишлоқнинг бир четида
Пастаккина уй турар,
Сажда қилиб шу уйда
Онаизор ўлтирар.

Елғиз ўғлин эслар у
Ениб аччиқ фироқда.
Ўғли эса юрт учун
Жанг қилади йироқда

Она сажда қилади,
Кўз ёшлари шашқатор.
Бир нуқтага тикилган,
Хаёлида нелар бор?

Кўз олдига келади:
Кенг дала — жанг майдони.
Жонсиз ётар майдонда
Мард ўғли — паҳлавони.

Кўкрагида жароҳат,
Қоп-қора қон ҳар ёғи.
Қолмиш жонсиз қўлида
Цушманининг байроғи.

Сна юзин қоплар гам,
Ҷимирганча қошини
Аста суяр қўлига
Оппоқ сочли бошини.

Юрак дарди ёш бўлиб,
Тўлиб келар кўзига.
Маржон-маржон томчилар
Оқиб тушар юзига.

ИТ ҲАҚИДА ДОСТОН

Қуёш ўйнар жавдар хирмонда
Чипталарда нури тилла ранг.
Болалади она ит тонгда,
Етти кучук туғди малла ранг.

Ювиб-тараб тиллари билан
Оқшомгача эркалади у.
Она итнинг иссиқ бағридан
Қор устида эриб оқди сув.

Оқшом пайти, товуқлар энди
Қўногига тизилишган дам,
Уй эгаси хўмрайиб келди,
Қопга солди еттовини ҳам.

Шўрлик она чонди кетидан,
Узоқ-узоқ қувлаб борди у.
Муздек терлар оқиб этидан,
Аччиқ-аччиқ увлаб борди у.

Ботқоқлардан кечиб ўтди лой,
Оёқлари толди, уринди.
Қайтар экан том устида ой
Боласига ўхшаб кўринди.

Шўрлик яна боласин сўраб
Кўкка боқиб увлади хаста,
Янги ой ҳам аста филдираб
Тушиб кетди уфқдан пастга.

Бечорага эрмаклаб, кулиб,
Нон ўрнига отишгандек тош,
Ит кўзидан юлдузлар бўлиб
Қорга оқди томчи-томчи ёш,

КАЧАЛОВНИНГ ИТИГА

Кел, Джим, узат панжангни менга,
Момиқ қўлчанг бунчалар майин.
Мен ҳам бу кеч қўшилиб сенга
Ойга боқиб нола қилайин,
Кел, Джим, узат панжангни менга.

Фақат, дўстим, кўп эркаланма,
Ҳолатимни тушунгин, ахир.
Сен билмайсан яшамоқ нима,
Бу ҳаётнинг маъноси надир.

Хўжайиннинг машҳур ва ҳотам,
Кўп йўқлашар дўсту ёронлар.
Улуғ мезбон кўнгли учун ҳам
Сийлашади сени меҳмонлар.

Ит ҳолингга ғоят сулувсан,
Одамдан ҳеч кетмайсан нари.
Сўрмай-нетмай ўпмоқ бўлурсан
Кайфи ошган дўстлар сингари.

Меҳмонларинг кўп жуда, сонсиз,
Бир-бирига ўхшамас албат.

Мабодо бир ўйчан, маъюс қиз
Шу томонга ўтмадими, айт?

У албатта келади бир кун,
Остонангдан ўтганда дилдор,
Менинг бор-йўқ гуноҳим учун
Қўлларин ўп, йиғла-ю ёлвор.

Тонгда мени уйғот эртароқ,
 Меҳрибоним, мушфиқ онажон.
 Мен йўлларга кўз тутай муштоқ,
 Бизнинг уйга келмоқда меҳмон.

Урмон ичра букун, онажон,
 Филдиракининг изларин кўрдим.
 Еллар уни айлаб зар камон,
 Тортқилаган кезларин кўрдим.

Эрта тонгда меҳмон келади
 Ой дўпписин бошга қўйиб дол,
 Учқур оти равон слади,
 Кокиллари товланади ол.

Мени саҳар уйғот, онажон,
 Чироқларни ёқиб қўй ҳозир,
 Дейдиларки, бўлмоғим аён
 Россияда шуҳратли шоир.

Шеър айтаман меҳмонга ул дам,
 Сенга, онам, ўсган еримга.
 Саҳар туриб соққан сутинг ҳам
 Қуйилади менинг шеъримга.

Гўдакликдан маълум ҳар одам,
 Бола бошдан деган гап тўғри.
 Мабодо мен шоир бўлмасам,
 Бўлар эдим безори, ўғри.

Жиккаккина шум бола эдим,
 Тенгдошларим ичра «қаҳрамон».
 Қайтар эдим кўчадан доим
 Бурним пачоқ, усти бошим қон.

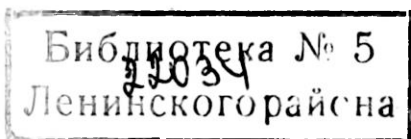
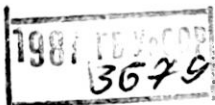
Қўрқиб кетган онам қошида
 Дердим тутиб ўзимни маҳкам:
 «Ҳечқиси йўқ. Қоқилдим ташга.
 Эртагача қолмас ўрни ҳам».

Йиллар ўтди, кетди болалик,
 Ниҳоя йўқ армонларимга.
 Ешликдаги шўхлик, оовлик
 Кўчди шеъру дostonларимга.

Болалигим кетди борини —
 Сатрларда қолдириб бутун.
 Шеърларимда шум безорининг
 Хислатлари акс этар бу кун.

Мағрурлигим ҳамон қолмаган,
Ҳамон баланд ўтли кўкрагим.
Болаликда бурним қонаган,
Бугун эса қондир юрагим.

Мендан кулган тўда қошида
Дейман тутиб ўзимни маҳкам;
«Ҳечқиси йўқ! Қоқилдим тошга,
Эртагача қолмас ўрни ҳам».

* * *

Лабларингни бурма, мендан қилма таманно,
Узгададур менинг кўнглим, сендамас асло.

Атай сенинг деразангга эгилганим йўқ,
Сени излаб келганим йўқ, тикилганим йўқ.

Зор эмасман сенга, фақат бу оқшом бехос —
Ута туриб боққим келди дарчаиғдан холос.

Энди қайтмам уйимга,
 Мен элказар девона.
 Кўз тикибдир йўлимга
 Кўм-кўк ўтлоқ ягона.

Унда мени соғинган
 Фақатгина қичитқон,
 Боши қуйи солинган
 Чучмуман нафармон.

Ой тепамда, юксакдир,
 Шапка отсам етмайди.
 Қўшиқ асли юракдир,
 Туғилади — йигмайди.

Ўйга умр сўнггида
 Биз қайтамиз турфаҳол.
 Вужуд титроқ қўйнида,
 Ярим мурда, ярим шол.

Сенинг учун эй одам,
 Кўҳна мақол айтади.
 «Улар чоғи итлар ҳам
 Ўз уйига қайтади».

Мен қайтаман уйимга,
Уткинчи бир девона...

.

Кечалар кўл бўйида
Йиғлар ўтлоқ ягона.

* * *

Кел, мени ўп, ўпа қол
Қонагунча то лабим.
Фақат шодлик ва висол
Бу ҳаётдан талабим.

Тўнкарилган қадаҳлар
Бизга эмас базм аро.
Бу дунёда яшарлар
Фақат бир бор, дилрабо!

Шом пардаси кўк ҳарир,
Фалакка бир қил нигоҳ.
Сариқ қузғун мисоли
Чарх уради кўкда моҳ.

Упгин мени, ўп тезроқ,
Сўнаётир ҳаётим.
Уша кўкда учган зор
Сезди менинг мамотим.

Улим асли ҳақ экан,
Майли энди ўлайин,
Лек кўз юмиш олдидан
Лабларингга тўяйин.

То мангулик уйқуда
Янграб турсин ҳар нафас
Майин, тиниқ, осуда —
«Сеникиман» деган сас.

Доим тўла қадаҳлар
Сочиб турсинлар зиё...
Бу дунёда яшарлар
Фақат бир бор, дилрабо.

СИНГЛИМГА ХАТ

Бизнинг Александр
Дельвиг ҳақида
Шеър ёзган, мадҳ этиб калла суягин.
Қандай ширин,
Қандай олис ақида,
Худди гулбоғ янглиғ кўнгилга яқин.

Салом, сенга синглим,
Салом, ассалом,
Қадрдон далалар саломат борми?
Айт, қалай парвариш қилмоқда бобом
Рязандаги бизнинг олуҷазорни?

Ўша олуҷазор,
Борми ёдингда?
Отам шўрлик тинмай қиларди меҳнат.
Бир парча еридан
Ҳосил олгунча
Омоч суриб қанча чекарди заҳмат.

Унга мақсад эди
Картошка олиш,
Биз боғ бўлса дердик,
Боғни кесишди.

Дилим ўртанганин
Айтсин ҳўл болши,
Боғни кесишди-ю
Бағрим эзишди.
Едимдадир байрам,

Ул айёми май,
Сабзалар безанган,
Гуллаган сирень.
Оппоқ қайинзорни
Қучоқлаб тинмай
Шўх хандон майдан ҳам
Мастроқ эдим мен.

Оҳ, у оқ қайинлар,
Оппоқ қайинлар...
Қизлардек сарвиноз, сулув, хушқомат.
Севмаслиги мумкин уларни фақат —
Қувноқ навниҳолда кўрмаган самар.

Синглим!
Нақадар кам ҳаётда чин дўст,
Кўплардек менинг ҳам
Юрагимда доғ.
Агар нозик қалбинг
Толиққан бўлса,
Бунинг соз давоси —
Тинмоқ, унутмоқ.

• • • • •

Сенга ачинамая,
Елгиз қоларсан..
Мен эсам тайёрман
Дуэлга ҳатто.
«Бахтлидир жомини ичиб бўлмаган»¹
Ва тинглаб бўлмаган вайдан ҳам наво.

Ва лекин богимиз..
Ўша боғ аро
Эрка болаларинг ўйнар кўкламда.
Улар ўйлаб қўйса қани бир бор, о,
Далли девоналар
Ўтган оламда.

¹ Пушкин сатри.

Тонг отади беозор ва жим,
Туман ичра бўзарар осмон.
Букун яна сени эсладим,
Меҳрибоним, мунис онажон.

Аввалгидек яна ҳойнаҳой
Тепаликка чиқарсен ҳар тун.
Сув устида қалқиб турган ой —
Тасвирига боқарсан маҳзун.

Қарайсану ўйга чўмарсан,
Ўртагувчи лард кўксинг аро.
Хаёлингда ўғлинг бемаскан,
Ватанини ўйламас асло.

Қабристонга борасан аста,
Тошга боқиб кўрасан кимни?
Хўрсинасан майин ва хаста,
Ўйлаб ака-сингилларимни.

Гарчи ўсдик безори, чапан,
Қизлар эса май гулсимои.
Лекин хира кўзларинг билан
Бушча гамгин боқма, онажон.

Етар кулфат, етар гам, алам,
Тушун ҳаёт алдоқларини.
Маънос қолур ҳатто дарахт ҳам
Иўқотганда япроқларини.

Ноёблик бор қувончда, бахтда,
Висолдан кўп ҳаётда фироқ.
Чиригандан кўра дарахтда
Шамолларда ёнган яхшироқ.

★ ★ ★

Шоир, тун кўйнидан нима изладинг,
Чиқдингми ойга шеър битмоқ ўйида!
Кўпдан хира тортмиш менинг кўзларим
Муҳаббат, карта-ю шароб кўйида.

Кўк узра сузади сокни оймома,
Шунчалар ойдинки, тинади нигоҳ.
Мен топпон хотинга тиккандим, аммо
Шўримга туз қарға чиқибди, э воҳ.

ҲАЁТ ЙЎЛИМ

Кемадек соҳилга
Келмоқда умрим,
Яна хотиралар
Чулғар ўйимни.
Кел энди,
Оҳиста сўзлаб бер,
Шеърим,
Босиб ўтган ҳаёт йўлимни.

Тор кулба.
Ачимсиқ қорамой исн,
Кўҳна саждагоҳу
Липиллаган шам...
Қандай соз,
Уша илк болалик ҳисси
Юрагимда яшар то шу дам.

Дераза остида
Аланга — қуюм.
Тўққиздаман.
Курси, кампир, оқ бароқ...
Кампир ғамгин куйлар
Далалар куйни

Ва эснар, э воҳ. деб
Чўқинар узоқ.

Рақс этарди қуюн
Қанотини кериб,
Мисли жинлар базми —
Қизир гижду банг.
Шунда империя
Қурбонлар бериб
Япон билан қилар эди жанг.

Шунда Россиянинг
Қора ишларин —
Билмасдим.
Билмасдим — недир жанг, ганим...
Рязань деҳқонлари
Дон эккан замин,
Қўнғир тупроқ эди
Менинг ватаним.

Мен фақат деҳқонлар
Сўзин эслайман.
Сўкиларди шоҳу
Шайтон баробар.
Аммо, ажаб йўқки,
Бунга жавобан
Жимгина куларди
Лиму ранг саҳар.

Ушанда мен илк бор
Туздим қофия
Ҳислар қуюнида
Айланди бошим.
Бир кириб қолдимми
Шеър гирдобига —
Бор дедиму унга
Бор кўнглим очдим.

Олис у йилларни
Эслайман аранг.
Бобом, ачитмагин,
Дерди, мияни.
Бекорчи ишни қўй,
Борди-ю ёзсанг,
Мана, сулини ёз,
Еки бияни.

Мени асир этган
Соҳир шеърият.
Хаёл осмонидан
Тушмай заминга,
Уйлардим, бўлурман —
Машҳур, Садавлат,
Рязанда зўр ҳайкал
Қўйишар менга.

Ўн беш ёшда бир қиз
Жигардан урди,
Хаёл дарёсида
Сузардим мафтун.
Дер эдим, у гўзал,
Хурларнинг ҳури.
Менга хотин бўлар
Вақт келиб бир кун.

Йиллар ўтди.
Йиллар юзга из солар,
Ўзгача кўрк берар,
Ўзгача зиё.
Уша хаёлпараст
Қишлоқи бола
Бугун пойтахтда —
Шоирни якто!

Шоирлик дардига
Дучор бўлдим
Юрт кезиб кўнгилга
Изладим таскин.
На висол шавқ берди,
На ҳижрон, қайғу,
Ҳаёт алдоқлари
Қуритди ашким.

Русь асли нимадир,
Англадим шунда,
Англадим, нимадир
Шаън ила шавкат.
Ҳорғин юрагимга
Кунда ва кунда
Оғу бўлиб томди
Битта уқубат,

Менинг шоирлигим
Бир пул ўзимга.
Менсиз ҳам шеърбознинг
Уруғи сероб.
Ўлсам ҳайкал қўйманг
Рязанда менга,
Хаста бу руҳимга
Солманг изтироб.

Россия... Подшолик...
Қандай бемаза!
Пасткаш киборларнинг
«Қамтар» виқори!
Қабул эт, Москва,
Мана бўлмаса,
Сенга яна битта
Дардқаш безори!

Ўзга юртлар аро
Кезмоқдан ҳориб,
Яна қишлоғимга
Қайтдим, нетайин.
Яшил сочларини
Офтобга ёйиб ,
Менга пешвоз чиқди
Бир туп оқ қайин.

Нақадар ажойиб,
Нақадар сулув.
Бундоқ сийна бўлмас
Жононларда ҳам.
Ана, аравага
Ортишиб сули
Менга томон келар
Бир неча одам.

Улар мени билмас,
Мен бир йўловчи.
Ана, кампир ўтди
Боқмай юзимга.
Бутун вужудимга
Оташ қаловчи
Аллақандай бир куч —
Ўрди кўксимга

Наҳотки у ўша!
Танимас наҳот!
Майли, ўтаверсин,
Билмасин, майли.
Бошдан ошиб ётар
Менсиз ҳам кулфат,
Кўзлар чуқур ботмиш
Ҳасрат туфайли.

Оқшомлар кепкамни
Бостириб қошга,
(Совуқ нигоҳимни
Кўрмасин деб эл)
Оҳиста бораман
Булоқ бошига,
Бўм-бўш далаларда
Сокин эсар ел.

Ешлик ўтди. Энди —
Меҳнатга, демак,
Аммо демасманки,
У йиллар қайтсин.
Истагим, бу далли —
Девона юрак
Энди созу етук
Қўшиқлар айтсин.

Қувват бағишласин
Яна кўнглимга
Янгича қишлоқнинг
Меҳригиёси.
Шуҳрат келтиргандай
Бир замон менга
Ҳов ўша қадрдон
Руснинг бияси.

ЛЕНИН

(«Эркимлик» достонидан парча)

Ҳали қонун симобдай эрик,
Юрт бўронда қалқиб турган чоғ.
Ногоҳ бизни ром айлаган эрк
Қирғоғидан тошди-ку мутлоқ.

Россия! Оҳ, мунисим ўлка!
Кўксим эзли бир дард зарбаси.
Далалардан қочди итлар ҳам,
Чиқмай қолди хўрозлар саси.

Неча йилки, ҳаётимиздан
Кетди тинчлик, кетди ҳаловат,
Яйловларда туёқ изидан
Қорачечак янглиғ жароҳат.

Филдираклар сурони аро
Эшитилар аянчли оҳлар.
Наҳотки бу туш бўлса, гўё —
Найза отиб, тортиб камон — ё,
Қуршамоқда бизни қипчоқлар.

Бу на рўё, йўқ, бу на бир ҳоб,
Кўзларимда аён бу лашкар.

Бедовларни ўйнатиб шитоб,
Саф кетидан ўтмоқда сафлар.
Қаён борур?
Қайдадир жанггоҳ?
Сахро ётар бемажол сўзсиз...
Билмадим, бу кўкда сузган моҳ,
Е аргумоқ тақасидан из?

.

Россия!
Эй долғали сурон,
Эй сийнаси оплоқ қайинзор!
Қайдин чиқди сенга ногаҳон
Ларза солган ўша исъёнкор?
Жасур даҳо!
Ва лекин мени
Зўр билаги қилмади асир
У ҳеч қачон аргумоқ миниб
Уйнатмаган майдонда шамшир.
На қиронда ёвни қийратган,
На бир жангда забт этган диёр.
Фақат... овда бедана отган,
Ўзга жонга бермаган озор.
Одатда эл қаҳрамон билар
Кимки бўлса совут-қалқонда.
У бўлса-чи болалар билан
Чана учиб ўйнаган қорда.
Жингалак соч йўқ эди унда,

Жононларга солгувчи титроқ.
Сочсиз боши ялтираб кунда
Кўрсатарди яна камтарроқ.
Оддий одам, кўзида кулгу,
Фариштадай кўринар менга.
Ҳайронманки, қандай қилиб у
Ларза солди бутун заминга,
Ларза солди!
Наъра торт, бўрон,
Сурон қўзға ва кўтар ғулу.
Бахтсиз элнинг мажруҳ кўксидан
Черковларнинг ғуборини юв.

. ? ? ! ! !

Монархия! Бадбўй бир ботқоқ!
Бойлар ишрат базмига ботди.
Ҳукуматни тўралар мутлоқ
Заводчига, судхўрга сотди.
Ингар эди бечораҳол халқ
Нажоткорга кўз тикиб илҳақ.
Ҳа, у келди.

Унинг ҳақ сўзи
Янги йўлга бошлади бизни.
Деди: «Битсени азобу кулфат,
Ишчиларга — бутун ҳукумат.
Қилмоқ учун зулмни барбод.
Советлардан йўқ ўзга нажот:»

. ? ? ! ! !

Қўрқмай ҳеч бир бўрон, довулдан

Биз юрдик у бошлаган йўлдан.
Юрдик, Ернинг барча халқлари —
Эрк топгучи бир манзил сари.

.

У йўқ энди..

Бўғизда ингроқ.

Шоирларнинг торида алам.

Мис томоқли улкан қўнгироқ

Видо айтди сўнги бор бу чоқ

Нажоткорни қучди-ку адам.

У йўқ!

Аммо тириклар буқун

Меҳнат қилар жадал ва бетин.

Улар юртнинг пойдеворига

Дил қўридан қўярлар метин.

«Ленин ўлган» демаслар бироқ,

Барҳаётдир уларга Ленин.

Ўзидан ҳам балки қатъийроқ

Улар давом эттирар йўлин.

ЗАМИН ДАРҒАСИ

Ерни бошқармади
Ҳеч ким то шу дам,
Мен ҳам ҳеч кимсага
Атамадим шеър.
Фақат у
Қўлини кўтариб баланд,
Деди:
Бир оила эрур
Бутун Ер.

Бу қўшиғим эмас —
Васфи саркарда,
Етмиш икки томир
Тўлғоғи эмас.
Бахтим шуки,
Бўлдим қора кунларда
Унга фикрдошу
Ҳамкор, ҳамнафас.

У биз —
Ҳамма нарса
Кун каби аён,
Фил кўрсак ўйнайди
Кўзнинг соққаси...

Симбирекдан чиққан
Бир содда ўғлон
Бўлди ўз юртини
Буюк дарғаси.
Бўронларда турди
Дарғагоҳда у
Жиндак қаттиққўлу
Мунис ва мумтоз.
Бамисли Марксдек
Фикр қилди-ю
Ва лекин яратди
У Ленинга хос.

Пўқ!
Бу Стеньканинг
Гавгоси эмас —
Ва ё Пугачёвнинг
Содда исёни.
У ҳеч кимга ҳеч вақт
Кўтармади даст,
Мушкулларни ечди
Одил, инсоний.

У юрди ирода,
Ақл сўзига,
Рулни маҳкам тутди
Кўрсатиб сабот —

Токи Ер кемасин
Метин кўксига —
Бош урган тўлқинлар
Бўлсин деб барбод.

У — кема дарғаси,
Яъни капитан,
У борки, тўлқину
Бўрон не писанд?
Ахир турли юрту
Турли эллардан —
Йиғилган партия —
Ғаввослар монанд.

Олчоқмас денгизга
Урганолмаган.
Бундайлар энг эзгу
Қасамлар учун —
Куруқликка чиққач,
Топилгач маскан,
Йўлчи машъалларни
Учирар бир кун.

Шунда шоирингиз, —
Йўқ, у мен эмас,
У сиз билан, унинг
Тақдири ўзга, —

Кураш илҳомию
Шавқи билан маст,
Янги сўзлар топиб
Шеър айтур сизга.

У айтар:
Ҳақиқий баҳргир улким,
Кураш оташида
Тобланар ҳар чоқ —
Ва олам кўзига
Кўрсатур бир кун
Одамзод қадами
Етмаган қирғоқ.

ХОТИРА

Бу — бошқа октябрь,
У Октябрмас...
Изғирин бўронлар эди бесабр,
Қутурган арслондай
Наъра тортди маст
Уи еттинчи йилда келган Октябрь.
Ёдимда,
Мен боқдим толиққан кўз-ла,
Қор қуюни ўйнар эди сарбасар.
Зулумот қоплаган Петроград узра
Чарх урарди вазмин соялар.
Ўшанда сезганди оломон, гулу,
Ва ҳис қилган эди — яқиндир бўрон.
Бекордан-бекорга изғиб қолмас-ку
Пўлат «тошбақа»лар у ёндан-бу ён.
Тарқалдилар...
Қатор чўкдилар бирдан...
Кўпларнинг вужуди титрай бошлади.
Қўрқоқ учредилка дарвозасидан
Шофурни кимдир шарт юлиб ташлади.
Бошланди...
Нигоҳлар ҳушёр ва теран,
Жанг деди башарнинг уйғонган онги.
Оташ Авроранинг тутуни билан

2

Ёришди оламнинг мунаввар тонги.
Тақдирлар ҳал бўлди мана шу дамда.
Чапони сўкишлар остида шу кун —
Туғилди ва ўсди янги ватанда
Янги алвон шиор —
Иштирокиюн!

СОВЕТ РУСИ

Бўрон тинди.
Кам қолдик омон.
Дўстлар даврасида кўплар йўқ энди.
Қайтдим ғариб қолган масканим томон,
Саккиз йил кўрмаган бу гўша мени.

Кимни чорлай?
Кимга тирик қолганим —
Аянч шодлигини айлайин баён?
Қаноти қайрилган улкан қуш каби
Нохуш боқар менга ҳатто тегирмон.

Бу ерда ҳеч кимса танимас мени,
Едида борлар ҳам энди унутган.
Мен учун қадрдон уйнинг ўрнини
Қоплаган қора кул,
Йўл кўтарган чанг.

Ҳаёт эса қайнар,
Атрофим — одам.
Ешу кексалардан кўзни олмайман.
Лекин таниш бир юз учратолмайман
Маскан тополмайман нигоҳлардан ҳам.

Бошимни ўй чулғар,
Унгми бу, рўё?
Ватаним шу қадар ўзгармиш ҳозир.
Мен ўз қишлоғимда турибман гўё
Узоқ бир ўлкадан келган мусофир.

Мен ахир
Шу қишлоқ гражданиман,
Ҳа, у машҳур бўлса ажабмас бир кун,
Аллақандай аёл бунда бир замон
Жанжалкаш шонрни туққани учун.

Лекин ақл сўрар қалбдан ҳаминша:
«Не учун бўлурсан
Бунга норизо?»
Янги авлоднинг ҳам кулбаси ўша,
Лекин бу кулбада янги бир зиё.
Балки сен юз тутднинг хазон фаслига,
Тингла, бўлак ёшлар бўлак куй айтар.
Бир қишлоқ Ватанмас замон наслига,
Улар Ватан дея Ер юзин атар.

О, юртим!
Кулгулик ҳолдаман букун,
Ор ўти ловиллар ол ёноғимда.
Гўё она тилим менга ёт бутун,
Гўё келгиндиман ўз қишлоғимда.

Мана, якшанба кун,
Бутун бир қишлоқ.
Волостга тўшланган — жоҳил, қизиққон.
Сўкиниб, тупуриб аламли, қашшоқ —
Турмуш тўғрисида баҳс қилар деҳқон.

Чўлоқ бир аскарга тикилган кўзлар.
У мағрур гап бошлар кўрган ишидан.
Керилиб Будённий ҳақида сўзлар,
Сўзлар Перекопнинг олинисидан.

«Мана шундай, бизлар қилдик лола ранг
Буржуй қони билан Қрим ёқасин...»
Қулоқ — баргин тутиб тинглайди заранг,
Э воҳ деб хотинлар тутар ёқасин.

Мана, кўринг қишлоқ йигитчаларин,
Булар комсомоллар — марш билан келар.
Гармонни янгратиб баралла улар
Куйлар Бедний Демьян агиткаларин.

Мана диёр
Менга шундай кўринди,
Куйлардим мен дея халқ бирла ҳамдам.
Бунда менинг шеърим керакмас энди,
Керакмасман энди балки ўзим ҳам.

Нетай, майли,
Кечир мени, жон ўлкам,
Сенга хизмат қилдим — шундан мамнунмен,
Майли букун мени куйлашмаса ҳам,
Мен куйлаган чоғда мажруҳ эдинг сен.

Барин қабул қилдим,
Неки бор букун.
Юргайман не деса бу янги дунё.
Қалбим, жоним берай Октябрь учун,
Ва лекин созимни бермайман асло!

Ўзганинг қўлига бермайман уни,
На онам, на дўстим, на севганимга!
У менга ишонган ўз овозини,
Мен эса ишонмам уни ҳеч кимга.

Яшанг, ўсинг, ёшлар!
Соғ бўлинг, дуркун.
Мен ўзга оламман, сиз ўзга олам.
Узоқ эллар томон йўл олгум букун
Мангуга кўмилгай қалбимда алам.

Лекин йиллар ўтиб
Оламда бир кун
Йўқолганда ёлғон,
Кулфат ва уруш.

Қуйлайман дунёнинг
Олтидан бирин,
Мухтасар ном билан
Атаб уни «Русь!»

КАВКАЗДА

Кўп замонлар шеър аҳли Парнас
Чорлаб келган йироқ элларга.
Баридан кўп ўзинг, эй Кавказ,
Илҳом бердинг шоир дилларга.

Оташ ёниб қайноқ қонида
Пушкин сенда куйлаган хумор:
«Қўй, куйлама менинг ёнимда
Гамгин гуржи қўшигин, дилдор!»

Лермонтов ҳам қўйнингда бир вақт
Қалб тўлқини билмай ниҳоя:
Гўзал Бэлла, Казбич, Азамат —
Тўғрисида қилган ҳикоя.

Тўлиб оққан дарёга қиёс
Тўлдирганда ҳасрат юрагин,
У шоиру офицерга хос
Дўст ўқига тутди кўкрагин,

Бунда шоир Грибоедов
Эронийлар шаҳид қилган жон.
Мунгли сурнай созин эшитиб,
Тоғ бағрида ухлайди ҳамон.

Мен ҳам келдим бағринга, аммо
Келмогимнинг бонсин билмам.
Қабрларга ёш тўкурман, ё —
Шундамикан қабрим менинг ҳам.

Майли, нетай. Букун ўйимда
Уша буюк инсонлар пайдо.
Улар сенинг гўзал қўйинида
Қалб дардига тополган даво.

Юрмоқ учун ёвлардан нари,
Бўлмоқ учун дўстлардан йироқ,
Она юртни тарк этган бари
Ва ихтиёр айлаган фироқ.

Қочиб келдим мен ҳам шулардан
Ул ҳаётга қайтмам умрбод.
Энди янги, вазмин ва улкан
Мавзуларда бошлагум ижод.

Куйчилар кўп Русда оташин,
Маяковский ҳам зўр шоир.
Моссельпром пробкаларин
Куйга солиб тургандир ҳозир.

Ладогалик сўфи — Ключев,
Шеъри худди пахталик чопон.

Езганини булбул эшитиб
Қафасида ўлар бегумон.

Кавказ, сендан сўрайман изин,
Қўй, улардан сўзламайлик, қўй.
Кел, шеъримга шафақдай қизил
Меваларинг шарбатидан қуй.

Токи қайтиб она шаҳримга
Гўзал дoston айлаини ижод.
Ғам-ҳасратлар чиқсин бағримдан,
Ул ҳаётга қайтмай умрбод,

Бу дунёдан кетар онимда
Сўнги марта қилайин такрор:
«Қўй, куйлама менинг ёнимда
Ғамни гуржи қўшигин, дилдор!»

СТАНСЛАР

П. Чагинга бағишланади

Ўзимга равшандир

Ўз иқтидорим.

Шеър ёзиш унчалик қийин иш эмас.

Лекин юрагимни

Она диёрим —

Севгисн ёндирар, ўртар ҳар нафас.

Шеър нима деган гап,

Оппа-осон-ку.

Ой, юлдуз ҳақида ҳар ким ҳам ёзар.

Лекин мени қийнап

Ўзгача туйғу,

Ўзгача хаёллар

Миямни эзар.

Шоир бўлсам дейман,

Ҳам гражданин,

Фахр, ўрнак бўлгудек

Элнинг барига.

Ўгай ўғил эмас,

Фарзанд бўлсам чин

Мен буюк СССР штатларига.

Москвадан кетдим

Энди анчага,

Келиша олмадим
Миршаблар билан.
Олди мени булар
Зўр исканжага
Май ҳам ичолмайсан
Булар дастидан.

Раҳматлар айтаман
Миршаб дўстларга.
Лекин жуда огир
Тахтада ухлаш.
Юрак тўлиб кетар
Мунгли ҳисларга,
Аллақандай шеърни
Уқийсан дил гаш.

Ургатилган қушмас,
Шоирман ахир.
Қандайдир Демъянлар тенги эмасман.
Майли-да, гарчи мен гоҳи сармастман,
Лекин ҳаётий нур кўзимда зоҳир,

Мен билиб турибман,
Кўриб ҳам сезиб:
Давр бизни қанча

Чархлаганини.
Элда Ленин номи
Шамолдек кезиб
Юргизмоқда онлар
Чархпалагинни.

Даврингиз келибди
Ўргатинг менга.
Сиз менга тоғасиз,
Жиянман букун.
Ўлтир энди, Сергей,
Вақт келди сенга,
Маркс сатрларин
Ўқимоқ учун.

Кунлар жилгалардек
Оқар осуда.
Кезаман юртимнинг
Барча бурчагин.
Кеча Москвадайдим,
Букун Бокуда
Сергулу конларга
Етаклар Чагин.

«Қара,— дейди менга,
Нефт — фонтанлар
Черков қуббасидан
Гўзал-ку қара!

Биздан йироқ бўлсин
Мистик туманлар,
Куйла шонр букун
Не бўлса сара».

Сувда нефт гўё
Эроний гилам.
Юлдузлар кўк юзин
Қилмоқда пардоз.
Мен қалбдан тайёрман
Ичмоққа қасам.
Боку чироқлари
Юлдузлардан соз.

Инсон қудратига
Қойилман, элнинг
Саной кучига
Дейман тасанно.
Осмон юлдузларин
Қўяйлик энди
Ерни порлатгумиз
Осмондан аъло,

ЎТАЁТГАН РУСЬ

Англаб етмаганмиз кўп нарсани биз —
Ленин зафаридан етишган авлод.
Эскича айтилар
Янги куйимиз
Ота-боболардан қолганича ёд.

Дўстларим! Дўстларим!
На тарқоқ ўлкам.
Қайноқ бу ҳаётда нечун ғам дейман
Почамни қайтариб,
Шайланиб мен ҳам
Комсомол кетидан юурсам дейман.

Не тонг ғамгин бўлса ўтаётганлар,
Ешларга етмоқдан
Кексалэр маҳрум
Улар ўрилмаган жавдарга ўхшар,
Чириб йўқолмоққа этилган маҳкум.

Мен-чи, мен ёшмасман,
Қари ҳам эмас —
Чириб йўқолгудек бу замонада.
Шунинг-чун ҳам балки қаҳвахонада
Гитара ноласи қилар мени маст.

Кел, жоним гитарам,
Куйлагин букун.
Фақат шод оҳангда бўлсин куйларинг.
Токи чиқиб кетсин
Ёдимдан бутун
Зарра ором билмай ўтган кунларим.

Нега советларни айблагайман,
Нега ундан ризо бўла олмадим?
Чунки ўзгаларнинг курашида мен
Порлоқ ёшлигимни кўра олмадим.

Мен нималар кўрдим?
Жанг кўрдим фақат.
Қўшиқлар ўрнига
Тингладим сурон.
Қайга бош урай деб бесабру тоқат
Бутун курра бўйлаб югурдим гирён.

Лекин мен бахтлиман,
Бўронлар аро
Умрбод ўчмагай ҳислар тополдим.
Мен ўз тақдиримни мангу беором
Қуюнлар либоси бирла ёполдим.

Янгича эмасман,
Яширмақ нега.
Бир оёғим менинг

Ўтмишда ҳамон.
Интилиб даврнинг пўлат сафига
Бул оёқ тойдирар мени беомон.

Лекин бахтсизлар бор,
Унут бўлган жон.
Юрмоқни билмаслар дадил қай сари.
Гоҳ у ён урарлар,
Гоҳ ўзни бу ён —
Галвир устидаги кепак сизгари.
Уларни биламан,
Кўрганман кўп бор,
Сигирнинг кўзидай кўзлари сузук.
Балки қонларни ҳам
Қоплаган могор,
Пўпанак босгандек ботқоқлик юзин —

Айтинг-чи, ким отар
Бу ботқоққа тош.
Зиндор ота кўрманг
Кўзгаб бўйи бад
Вақт ўтар,
Уларни қуритар қуёш,
Кузда хазон қоплаб йўқолар абад.

Яна одамлар бор —
Четдан кўз ташлаб
Давр одимини кўрурлар олдан.

Бундай одамлар гоҳ
Орқасин қашлаб
Сўз очиб қолади янги ҳаётдан,
Хаёлга чўмганча
Қулоқ солиб бул —
Юпун деҳқонлардан эшитаман сўз:
«Совет ҳукумати бизларга маъқул,
Кўпроқ бўлса қани энди миҳ ва бўз»

Шуми истак,
Шуми ҳаётдан талаб,
Бўлса бас буларга картошка ва нон.
Нечун мен кечалар бахтимни қаргаб,
Нечун тақдиримдан
Бўлдим пушаймон?

Мен ҳавас қилурман
Буюк гоҳ деб
Қутлуғ жангга кирган баҳодирларга.
Мен эсам
Ешликни елларга бериб
Букун эгадирман на хотирларга.
Нақадар оғир бу!
Нақадар оғир!
Қандай кириб қолдим бу тор йўлакка?
Нима бера олдим
Халқимга, ахир!
Имконим йўқмиди бундан бўлакка?
Кел, жоним гитарам,

Куйлагин букун,
Фақат шод оҳангда бўлсин куйларинг.
Токи чиқиб кетсин
Едимдан бутун
Зарра ором билмай ўтган кунларим.

Биламан,
Май ичра чўкмас сира гам.
Дилга ором бермас
Сафар ҳам дейман.
Почамни қайириб
Шайланиб мен ҳам
Комсомол кетидан югурсам дейман.

АЕЛГА МАКТУБ

Ўша кун албатта
Едингиздадир,
Бурчакка қисилиб
Ожиз турганим.
Ғазабноқ эдингиз,
Ва ғоят огир —
Сўз билан урдингиз
Бетимга манним.

Дедингиз:
Бас, етар,
Ажрамоқ керак.
Бетартиб умримдан
Тоқатингиз тоқ.
Изламоқ бўлдингиз
Оқилроқ эркак.
Менинг қисматим-чи
Тубанлаб кетмоқ.

Мен сизни севардим,
Сиз эса асло
Парво қилмасдингиз,
Мен эдим беҳол.
Шаддод бир суворий

Халойиқ аро
Қамчилаб чоптирган
Жонсиз от мисол.
Сиз билмас эдингиз,
Бўронда, ахир,
Мени ўз бағрига
Тортиганин гирдоб.
Қаён элтмоқдадир
Бизларни тақдир,
Билолмай чекардим
Аччиқ изтироб.

Юзни кўрмоқ қийин
Боқиб яқиндан
Ҳар нарса йироқдан
Кўринар аён.
Денгиз ҳаракатга
Келса тўлқиндан,
Билингки, кеманинг
Аҳволи ёмон.

Ер катта кемадир,
Кимдир ногаҳон
Янги ҳаёт учун,
Янги шон учун
Бу улкан кемани
Даҳшатли бўрон,

Тўлқинлар қўйнига
Йўллади букун.

Кема чайқаларкан
Нотинч денгизда
Боши айланмаган,
Пиқилмаган ким?
Жуда кам,
Жуда кам,
Бундайлар бизда,
Уларнинг идроки
Қалбига ҳоким.

Шунда мен
Халойиқ шовқини аро
Ўқчиган юзларга
Боқишдан толдим.
Шунда мен, тоқатсиз,
Кеманинг қаро
Остки хонасига
Кириб йўқолдим.

Қаҳвахона эди
Бу остки хона.
Шу кундан қадаҳга
Эгилди бошим.
Дунёни унутдим
Тамом мастона,

Май бўлди ҳаётда
Елғиз йўлдошим.

Севгилим!
Мен учун —
Қийналдингиз кўп.
Ғамгин кўзингиздан
Сезардим буни,
Ахир мен шаробга
Бош билан чўкиб,
Ғавғосиз ўтмасди
Бирор бир куним.

Сиз билмас эдингиз
Бўронда, ахир,
Мени ўз бағрига
Тортганин гирдоб.
Қаён элтмоқдадир
Бизларни тақдир.
Билолмай чекардим
Аччиқ изтироб.

Мана, йиллар ўтди,
Улғайди ёшим.
Фикру ҳисларим ҳам
Ўзгача бутун.
Байрам шаробидан
Кўтармай бошим

Дарғага шараф-шон
Уқийман букуи.

Дилни эркаларкан
Нозик туйғулар
Сизнинг ташвишингиз
Едимга олдим.
Шошаман сиз томон
Бермоққа хабар:
Бир замон ким эдим,
Ким бўлиб қолдим.

Севгилим!
Кувонч-ла қилурман баён,
Мен бир тик қоядан
Йиқилмай қолдим.
Советлар юртимда
Энди бу замон
Мен ашаддий ҳамроҳ
Номини олдим.

Мен тамом бошқаман,
Ер бўлсам букуи
Сизни қийнамасдим
Балки у қадар.
Шонли меҳнат учун,
Эрк ва бахт учун
Борнишга тайёрман

Ла-Маншга қадар.

Сиз мени кечиринг,
Сиз энди бошқа.
Букун сизга оқил,
Жиддий эр ҳамдам ,
Бизнинг ташвишларини
Урмайсиз бошга,
Зарра керакмасман
Сизга ўзим ҳам.

Майли, яшанг янги
Ернинг олдида,
Бахтли бўлинг, шудир
Тилагим менинг.
Сизга салом билан,
Сизни ёдида
Доим сақлагувчи

Сергей Есенин.

Хайр энди, хайр, дўстгинам,
Бағримдасан, кўнгил малҳами.
Муқаррар бу айрилиқнинг ҳам
Висоли бор олдинда ҳали.

Хайр, дўстим, сўзга очма лаб,
Қўй, мен учун ўртама бағир.
Бу ҳаётда ўлмоқ-ку бор гап,
Яшамоқ ҳам янгимас, ахир!

ФОРС
ТАРОНАЛАРИ
(Туркум)

* * *

Доғлар кетмиш мажрух кўнгилдан,
Маст васваса қўзғамас туғён.
Мен дардимга Теҳрон гулидан
Чойхонада тополдим дармон.

Чойхоначи — барваста, ўктам,
Қойил қолсин рус, деб, чойимга,
Ўткир ароқ, май ўрнига ҳам
Аччиқ-аччиқ чой тутар менга.

Қўй, мезбоним, аммо ҳад билан,
Боғинг аро турфа гуллар бор.
Оқшом менга ниқоб остидан
Оҳу кўзин сузди гулрухсор.

Россияда гулдай қизларни
Тутқинликда сақламас эрлар,
Сармаст этар бўса бизларни
Беханжару бемакру безар.

Бу тонг юзли дилдор қошимда
Бир бор хиром этса ноз билан,
Шоҳи рўмол солгум бошига,
Йўлларига шерозий гилам.

Мезбон, чой қўй менга лолагун,
Шонр сенга сўйламас ёлгон.
Эҳтиёт бўл ўзингга букун,
Сўнгра мендан қилмагин гумон.

Эшикка кўп қарай берма сан,
Гул боғингга, барибир йўл бор..
Оқшом менга ниқоб остидан
Оҳу кўзин сузди гулрухсор.

Ҳаво тоза, мусаффо, зангор,
Гулзор бўлди менга сайилгоҳ.
Уфқларга йўл олган сайёҳ,
Етолмайсан манзилга зинҳор,
Ҳаво тоза, мусаффо, зангор.

Далалардан ўтасан танҳо,
Боғлар сенга очади қучоқ.
Сен-чи бўлиб гулга маҳлиё,
Тиканларга босмагин оёқ,
Далалардан ўтганда танҳо.

Шитирлар, йўқ, шивирлар барглар,
Нафис, гўё Саъдий ғазали.
Кўзларингга кўкнинг гўзали —
Олтин ойдан ёғилади зар,
Нафис, гўё Саъдий ғазали.

Дил қўшигинг басталар пари,
Най сасидек майин, дилрабо.
Оғушига олса ул барно
Кетар дилдан ғам, ҳижрон нари,
Най куйлайди майин, дилрабо.

Мана, узоқ кезиб пиёда
Чарчаганнинг эзгу матлаби:
Эсар салқин, хушбўй шаббода,
Шимиради қақраган лабим.
Эсар салқин, хушбўй шаббода.

Ой юзида тилла ранг жило,
Самбитгулдан таралар хушбўй,
Кезмоқ на соз қувноқ ва хушбўй
Мовий ўлка сукути аро.

Йироқларда Бағдод. Бир замон,
Шаҳризода яшаган днёр.
Ул санамга энди не даркор,
Хазон бўлмиш жаннат гулистон.

Ул шарпалар сингибди ерга,
Дев, парилар бўлмишдир тупроқ,
Бош эгма, эй сайёҳ, қабрига,
Арвоҳларга солмагин қулоқ.

Атрофга боқ, қанчалар барқут!
Дудоғингни тортар чечаклар.
Душманга ҳам дўстлик қўлин тут,
Еруғ бўлсин кўнглим, десанг гар.

Ўйна, сендан не қолур ўлсанг,
Висол айлаб ишқ болига тўй,
Уликларга сиғинмоқ бўлсанг,
Тирикларни ўз ҳолига қўй.

Шундай деган Шаҳризода ҳам,
Барглар айтар яна бир бора.
Бу дунёда армонсиз одам
Бечоралар ичра бечора.

* * *

Хуросонда бир дарбоза бор,
Остонаси гулга кўмилган.
Унда яшар бир пари рухсор,
Хуросонда бир дарбоза бор,
Ҳайҳот, уни очолмадим ман.

Қўлларимда куч ҳам етарли,
Сочларимдан олтин ранг олган,
Асир этди мени ул пари,
Қўлда гарчи кучим етарли,
Ул эшикни очолмадим ман.

Мардлигим не ишқ майдонида,
Айтинг, кимга қилай шарҳи ғам?!
Севмас бўлса Шаҳи жонидан,
Ул эшикни очолмас бўлсам,
Мардлигим не ишқ майдонида?!

Яна тушди Русь сари йўлим,
Эрон, сендан кетгумми ҳали.
Наҳот, сени боз кўрмас бўлдим?
Она юртга меҳрим туфайли
Яна тушди Русь сари йўлим.

Хайр энди, хайр, паризод!
Дарбозангни очолмасам-да,
Ширин ғаминг бирла умрбод
Куйлаб ۇтай сени ۇлкамда
Хайр энди, хайр, паризод!

Фирдавсийнинг мовий диёри,
Кўпни кўрган эй, кўҳна диёри
Ўйчан нигоҳ, кўзи зангори
Ўрусингни унутма зинҳори
Фирдавсийнинг мовий диёри.

Ажойибсан, гўзалсан, Эрон,
Боғларингда лола-ю нарғиз,
Улар менга олис бепоён
Бир ўлкани эслатар ҳарғиз,
Ажойибсан, гўзалсан, Эрон.

Сипқорурман энг сўнги бора
Шароб янглиғ мушкии бўйингни,
Жоним Шаҳи, дилбар куйингни
Айриларкан сендан, не чора
Тинглагайман энг сўнги бора!

Куйинг мангу қалбимда қолар,
Сени асло унутмам жонон!
Тоғлар ошиб, кезиб саҳролар
Сен ҳақингда куйлайман дoston,
Куйинг мангу қалбимда қолар.

Гамларингдан қўрқмасман сира,
Фақат мени сақла ёдингда,
Русь ҳақида бир куй қолдирай!
Мени эсла куйлар онингда,
Қўшиқ бўлиб яшай ёнингда.

* * *

Шоир бўлмоқ — бу-ку тайин гап —
Ўз жонингни ўртамоқ фақат
Ханжар уриб нозик таниннга,
Ўзгаларга бахш этмоқ лаззат.

Шоир бўлиш — борлиқни куйлаш,
Сенга кўпроқ бўлсин деб ошкор.
Булбул кўнгли бўларми ҳеч гаш
Қилар экан бир куйни такрор?!

Ўзгаларнинг овози билан
Тўтиқуш ҳам бийрондир, аммо,
Куйла фақат ўз созинг билан,
Қурбақадек бўлса ҳам ҳатто.

Қуръонда ман этмиш Муҳаммад
Лаб урма деб ҳатто шаробга.
Шоир ичар шунинг-чун ҳам май,
Ташлар экан ўзни азобга.

Шоир келиб ёри олдига
Ет қўйнила кўрса уни гар,
Ўт солса ҳам нафрат қалбига
Қиз кўксига урмайди ханжар,

Рашкда ёниб, кўнгилда тўтён
Мунгли куйлаб ташлайди қадам.
«Майли, ўлай хору саргардон,
Тақдиримда бор экан бу ҳам».

Бир жуфт оққуш жонон қўллари
 Шўнгир олгин сочларим аро.
 Бу дунёда одамлар бари
 Ишқни куйлар такрор ва такрор.

Куйлаганман мен ҳам бир маҳал,
 Букун яна такрорлар кўнгил,
 Оташ сўзим боиси ўшал,
 Нафис шеърим сабаби ҳам ул.

Жон-жонингга сингса муҳаббат
 Қалб кўксингда олтин тош бўлур.
 Бахш этолмай куйга ҳарорат
 Техрон узра ой ҳам фош бўлур.

Қандай яшай энди, билмайман,
 Е Шаҳи-ла кечсин тунларим.
 Қариганда ё қилай армон
 Ишқни куйлаб ўтган кунларим.

Ҳар кимда бир ўзгача эъзоз,
 Ҳар кимда бор ўзгача ҳавас.
 Гар Эроний куйлолмаса соз,
 Билингни, у шерозлик эмас.

Мен ҳақимда айтинг, кимки бу
Куйим тинглаб мени сўрса гар.
У бундан ҳам соз куйларди-ю,
Хароб қилди ўшал оққушлар.

Нечув маъюс таратар зиё
 Ой Хуросон чаманларига.
 Русь бағрида кезаман гўё
 Чўмиб оқшом туманларига.

Шундай дея, эй гўзал Лаълим,
 Шамшодлардан айладим савол.
 Бу сир бизга эмасдир маълум,
 Деган каби боқди улар лол,

«Не учун ой маъюс сочар нур?»
 Чечакларни тутдим сўроққа.
 Улар деди: гулдан сўраб кўр
 Саҳар пайти кирганда боққа.

Гул тебратди аста шохини,
 Тилга кириб сўйлади гулбарг,
 «Ўзга билан бўлди Шаҳина,
 Унди бу кеч ағёрни дилбар».

Деди ёринг: «Қайдан билар рус,
 Қўшиқ унга ҳам тану ҳам жон».
 Шунинг учун ой боқар маъюс,
 Шунинг учун юзида йўқ қон.

Не жафолар кўрмади олам,
Хиёнату кўз ёшдан хунлар.
Лекин, майли, ҳар на бўлса ҳам
Мўътабардир нафармон тунлар.

Талпинма кўп, девона кўнгил,
 Барчамиздан юз ўгирмиш бахт.
 Шафқат тилар гадолар фақат...
 Талпинма кўп, девона кўнгил.

Фусункор ой кийиб зар либос,
 Шуъла тўкар каштанлар узра.
 Қўйиб Лаълим сийнасига бош,
 Ниқобини тортаман юзга.
 Талпинма кўп, девона кўнгил,

Биз барчамиз гўдакмиз бир оз,
 Гоҳ кўзда ёш, гоҳ лабда кулгу.
 Бўлмиш ушбу дунёда мерос
 Одамларга шодлик ва қайғу
 Талпинма кўп, девона кўнгил.

Кўрганман кўп элатларни мен,
 Толе излаб кезганман жаҳон.
 Юрагимнинг эзгу истагин
 Энди орўиқ қидирмам сарсон,
 Талпинма кўп, девона кўнгил.

Умидим бор ҳаётдан ҳали,
Тугамаган кўнглимда бардош,
Кел, бир нафас ором ол, қалбим,
Ухла қўйиб ёр кўксига бош,
Умидим бор ҳаётдан ҳали.

Зора тақдир бошимиз силаб,
Саодатга ёр этса бизни,
Толе булбул овози билан
Аллаласа пок севгимизни.
Талпинма кўп, девона кўнгли.

БАЛЛАДА ВА
ДОСТОНЛАР

ЙИГИРМА ОЛТИЛАР БАЛЛАДАСИ

Куйла, шоир, куйлагил,
Куйлагил такрор,
Букув осмон гумбази
Нақадар зангор.
Куйла, мовий денгиз ҳам
Куй тўқир букув
26 нафар
Мард ўғлон учун
26 ўғлон —
Мангу ўлмас жон.
Улар қабрин кўмолмас
Қумлар ҳеч қачон.
Одамзоднинг ёдидан
Чиқмагай осон —
207-нчи

Чақиримдаги қон.
Узоқ денгизлар узра
Ҳилпирар туман,
Бош кўтарар қумлоқдан
Қара, Шаумян.
Сўнгалар садосидан
Уйғонади чўл.
Қумлардан кўтарилар
Яна 50 қўл.
Чиқиб келишар тирик,
Саломат, омон —
26 нафар
Баҳодир ўғлон,
«Қани юрдик, дейдилар,
Бокуга томон,
Ҳали туман пардаси
Сузар ҳар ёнда.
Боқайлик-чи, нима гап
Озарбайжонда».

.
.

Қўлда ойни қовундек
Юмалатар тун.
Қирғоқларга урилиб
Пишқирар тўлқин.
Уларни мана шундай
Зим-зиё тунда
Инглизлар бешафқат

Отдилар бунда.
Коммунизм — адолат
Ва эрк байроғи.
Эрк деб қўзғолди буюк
Юртнинг ҳар ёғи,
Империяга қарши
Курашда маҳкам —
Сафга турди деҳқон ҳам,
Пролетар ҳам.
Дворяннинг бошида
Ўйнаган қилич —
Бор эди бизнинг жиддий
Отамиз Ильич.
Шарқнинг Ильичи эди
Булар бегумон —
26 нафар
Баҳодир ўғлон.
Одамларнинг ёдидан
Чиқмагай ҳеч вақт
18-йилда
Юрт чекқан заҳмат.
Жаҳоннинг буржуйлари
Бўлиб бир томон —
Озарбайжон кўксини
Қилдилар нишон.
У замонда Коммуна
Ҳали эди ёш.
Беролмади бу ўлка

Ёвларга бардош.
Бардош бера олмади
Ва бўлди қурбон
26 нафар
Баҳодир ўғлон.
Қумлар худди эриган —
Мумлар сингари,
Красноводскдан
Утдилар нари.
Биров қиличга учди,
Ўқ еди биров.
Қонга беледи барин
Тунда ваҳший ёв.
26 нафар
Баҳодир ўғлон.
Қабрларин кўмолмас
Қумлар ҳеч қачон.
Одамзоднинг ёдидан
Чиқмагай осон
207-вчи
Чақиримдаги қон.

Узоқ денгизлар узра
Ҳилпирар туман.
Бош кўтарар тупроқдан
Қара, Шаумян.
Сўнгалар садосидан
Уйғонади чўл.

Қумлардан кўтарилар
Яна 50 қўл.
Чиқиб келишар тирик,
Саломат, омон
26 нафар
Баҳодир ўғлон.

Тим қора либос кийган
Тун ҳам қайғуда
26 шарпа
Кезар Бокуда.
26 соя
Кезади ҳар ён.
Улар туфайли бу ғам,
Бу мунгли дoston.
Эсган на шаббодалар,
Сузган на туман.
Сукут сақлаб қулоқ сол —
Сўйлар Шаумян:
«Жапаридзе, кўр, дўстим,
Бу қандай замон,
Ишчиларнинг қўлида
Кўрмоқдаман нон.
Ернинг қора қонидай
Нефтлар оқмоқда,
Паровозлар, кемалар
Қара, ҳар ёқда —
Улар юрт бўйлаб кезар

Кеча-ю кундуз
Манглайида бизларнинг
Лола ранг юлдуз».

Жапаридзе дўстига —
Дейди: «Ҳа ишон,
Булар бари бизларнинг
Зафардан нишон.
Демак, ишчилар синфи
Юртда мустаҳкам.
Қавказни қўлда тутиб —
Турибди маҳкам.
Қара ойни қовундек
Юмалатар тун.
Қирғоқларга урилиб
Пишқирар тўлқин.
Бизларни мана шундай
Зим-зиё тунда
Инглизлар бешафқат
Отдилар бунда».
Коммунизм адолат
Ва эрк байроғи.
Эрк деб қўзғолди буюк
Элнинг ҳар ёғи.
Империяга қарши
Курашди маҳкам
Сафга турди деҳқон ҳам,
Пролетар ҳам.

Дворяннинг бошида
Уйнаган қилич —
Бор эди бизнинг жиддий
Отамиз Ильич.
Шарқда-чи булар эди
Булар, бегумон,
26 нафар
Баҳодир ўғлон.

.

Осмон аста ёришар,
Бошланар саҳар
Гапдан тўхтар оҳишта
Азиз соялар.
26 нафар
Баҳодир ўғлон
Иўл олишар орқага —
Ахч куйма томон.
Куйла, шоир, куйлагил,
Куйла яна бор.
Букун осмон гумбази
Нақадар зангор.
Куйла, мовий денгиз ҳам
Куй тўқир букун
26 нафар
Мард ўғлон учун.

УЛУҒ ЖАНҒ ҚИССАСИ

Эй одамлар, одамлар,
Эй сиз, халойиқ.
Сизни не деб атайин,
Сизга не лойиқ.
Каналар десамми, ё
Чигиртка дуруст...
Нопок Русь, ювилмагап,
Таралмаган Русь!
Сўзлай букун бир эртак,
Янги ақида
Бизнинг турмуш ҳақида,
Ҳаёт ҳақида.
Биринчиси, эшитинг,
Бурунги ҳаёт.
Иккинчиси ҳақиқий,
Бугунги ҳаёт.
Русь, сенга бу эртакни
Сўйлаётирман!
Чунки мен азал — обод
Ҳақгўй, ботирман.
Бу эртакни тўқидим
Ким бўлса ўқир.
Узгалардан ҳайиқиш
Одатим йўқдир:

Катта шаҳар — Иппатьев
Томони экан.
Император Пётрнинг
Замони экан.
Шундай сўзлар айтибди
Бир кун бир мирза:
«Еронлар, аҳмоқ подшо
Бош бўлди бизга.
Узоқ-узоқ юртлардан
Уста чақириб,
Питер шаҳрин қурмоқда
Немисча қилиб.
Бошқа иши йўқмикин
Подшоҳимизнинг.
Немислаштирмоқ бўлар
Не учун бизни.
Қирқади князларнинг
Мўйлов, соқолин.
Кўриб йиғлагинг келар
Руснинг аҳволин.
Пешонамиз шўр экан,
Зўравон аҳмоқ —
Қим сўзига кирмаса
Кўтарар таёқ».

Бир ёш аскар бу сўзни
Эшитиб шу дам
Мирзанинг кокилидан

Ушлади маҳкам.
«Қани юр-чи бу ёққа,
Имиллама бўл
Сени Петерградга
Етказай бир йўл.
Халққа айтган гапингни
Билса подшо гар,
Тумшугингдан осадн
Сени иғвогар».

Тверской — Ямской
Йўлидан ғизза
Подшо ёнига учар
Бечора мирза.
Роса тўрт кув деганда,
Пешин чоғига
Етиб келди подшонинг
Сарой — боғига,
Подшо баланд зинага
Қўйганча оёқ
Аскарига кел, дея
Силкиди таёқ.
«Ҳузуримга не учун
Келдинг, аскар, сен.
Айт, ёки Москвадан
Махфий чопарсан».
«Мен на чопарман ва на
Москвалик хос.

Мен сенга садоқатли
Хизматкор холос.
Келтирдим галаёнчи
Битта мирзони.
Оғримаган кўринар
Унинг ҳеч жони.
Сенинг юксак номингни
Ерга қориб бу
Қўзғаб юрибди, шоҳим,
Эл ичра гулу».
Пётр деди:
Бери кел,
Бери кел, оч бит,
Мирзанинг кокиллари
Бўлди типпа-тик.
Қулоч торгди Пётр,
Подшонинг мушти
Тўғри шўрлик мирзанинг
Бошига тушди.
Чориқ кийган оёғи
Бўлди осмондан,
Бечора тил тортмайин
Айрилди жондан.
Пётрнинг саройи бор,
Саройда қозини бор,
Қозиқда чипта осиқ,
Бу гапнинг ибтидоси.
Алексеевич Пётр

Мисоли дев-а.
Дам олмасдан ичади
Бир челак пиво.
Чекса агар уч тош ер
Бўлади тутун.
Кийими бошдан-оёқ
Немисча бутун.
Сўз қотади улуғвор
Алексеевич Пётр.
«Қани кел-чи ёнимга,
Азизим Лафорт.
Амстердамда бўлдинг,
Устасан жуда.
Қаролдек хизмат қилдим
Бир вақт қўлингда.
Уша ерда ўргандим
Болта тутишни.
Сенга букун топширай
Катта бир ишни.
Уша ерга бор, дўстим,
Мендан салом айт.
Дегин бу дам подшонинг
Ҳоли оғир пайт.
Ҳолим оғир, ўйлафман
Юртим ҳақида.
Улим яқин, ўлимдан
Қўрқаман жуда.
Улимдан қўрқаману,

Яшаш ҳам оғир.
Ким бош бўлар Петерград
Шаҳрига, ахир.
Ухлар бўлсам тушимга
Киран, гапим ҳақ,
Ботқоқлик туманида
Улиб битган халқ.
Тунда улар овози
Ўйготар мани:
«Суякларимиз узра
Етар гранит...»
Хаёлимда ўликлар
Ўрнидан туриб,
Саф тортганча мен сари
Келади юриб.
Қичқиради ўликлар
Битгунча қулоқ.
Бу ваҳшатдан бўлди-ку
Тоқатларим тоқ
Улар дейди: «Борлиққа
Биз энг улуғ шоҳ.
Қўлимизга тушарсан
Улгач, эй подшо!
Орамизга келасан
Бир куни ахир.
Шунда сенинг сочингни
Юламиниз бир-бир.
Бойлар эди сенга ёр

Ва министрлар.
Бизнинг қонимиз тўкиб
Тикладинг шаҳар.
Лекин билсин ҳар бир уй,
Ва ҳар бир қават:
Бизлар бир кун қайтамиз,
Қайтамиз албат.
Бизникидир бу шаҳар,
Бизникидир, хақ.
Бу шаҳарда яшагай
Фақат ишчи халқ!»

Шундай дея жим қолди
Алексенч Пётр.
Манглайдан шашқатор
Оқди муздек тер.

Тингланг мени, тинглангиз,
Йиғилган дўст, ёр
Бошингизга ёпайин
Қуюн билан қор.
Ҳаммангиз ҳам яхшисиз
Ва олижаноб.
Бермайсизми, дўстларим,
Бир коса шароб?
Одам тили — қуш тили
Эмас-ку, албат,
Одамлар, сиз топгансиз
Жуда саз одат.

Қўнгироқлар занг урди
Отилди тўплар.
Бу не гап — айтмасам ҳам
Тушунар кўплар.
Қанча-қанча гул билан,
Лолалар билан
Пётрни кўмишли
Нолалар билан.
Кўп йигилди одамлар
Турли томондан.
Биров чиндан йиглади
Биров ёлгондан.
Икки юз йил вақт ўтди
Шундан буёғи —
Бемаъни подшоларнинг
Пўқдир саноғи.
Икки юз йил янгради
Ер остидан ун:
«Биз қайтамиз, шаҳарни
Оламиз бир кун.
Тутиб барча бойларнинг
Кўзин ўямиз.
Шам ёғочга барини
Осиб қўямиз».

Икки юз йил вақт ўтди
Келди Октябрь.
Тўлқин урди қирғоққа

Нева бесабр.
Тонг билан халқ қўзгалди,
Бошланди бўрон.
Шам ёғочга осилди
Оқсуяк аъён.
Яша, эй азамат халқ,
Питер, бўл омон!
Ва лекин нега тўплар
Гумбурлар ҳамон?
Денгизларнинг ортидан
Шаҳар четидан —
Садо келар гумбурлаб
Садо кетидан.
Бўлган эди кўп ишлар
Бунда у замон.
Хотирамда қолганча
Қилайин баён.

Севин, шод бўл, эй юрак,
Эй кўнгил, қувон!
Советлар замонидир
Бизларнинг замон.
Оқсуяк офицерни
Келтириб кеча,
Губчекада адабин
Бердилар пича.

• • • • •
Яблочка қўшиғини

Куйлар ёш матрос:
«Шошмай туринг, сизларга
Ҳали бу ҳам ози!»
Украина яқинида
Яворда эса,
Шум хабар эшитдилар
Деҳқонлар кеча.
Советлар ҳукумати
Деҳқонга яхши.
Лекин ёв қўшин тортмиш
Советга қарши.
Бу қўшинлар деҳқондан
Олмоқ булар ўч.
Қасосга Врангель ҳам,
Деникин ҳам ўч.
Мадад берар уларга
Яна бир олчоқ.
Қўшин йўллар Сибирдан
Адмирал Колчак.

Тутиб олдим балиқча,
Қилтаноғи оз.
Зоти деҳқон болалар
Бир-биридан соз.
Тегирмондан бут чиқар
Ташласанг тикка.
Кетди улар яланг тўш

Партизанликка.
Қизил аскар найзасин
Ярақлар тиги.
Бу майдонда дуч келар
Ота ва ўғил.
Бир мақсадда курашар
Ҳар якка томон.
Олсам дейди кўпроқ ер,
Эксам дейди дон:
Дейди жавдар, сулига
Омборим тўлсин.
Дейди доим пичогим
Мой узра бўлсин.
Нафрат, ғазаб юракка
Келмасми тўлиб?
Донда қўшиқ айтишар
Бизлардан кулиб:
«Пароходлар юради
Пристанидан,
Балиқларни боқамиз
Коммунист билан.
Биз айтамыз:
«Ким зўрроқ —
Билинар бир кун
ВЧКга тумшугинг
Илинар бир кун».
Бир кулфатдан тугилар
Қўш-қўша кулфат.

Бу кун Питер устид
Яна бир даҳшат.
Ҳеч ким билмас бу не ҳол,
Бу қандай сурон.
«Мудрай кўрма, ҳушёр бўл,
Меҳнаткаш инсон!
Питер остонасига
Юдинич келди!»
Айтинг, дўстлар, ҳолимиз
Не кечар энди?
Замбараклар гумбурлар
Ҳар ён ўт, тутун.
Не бўлди эй шўрлик халқ,
Питер, бу не кун?!

.

Уша йили ёмғир ҳам
Челаклаб қўйди.
Барча кузги экинлар
Иллизин ювди.
Деҳқоннинг нақ кўксига
Санчгандай ханжар,—
Уша йили далада
Битмади жавдар.

.

Ёмғир ёғар савалаб,
Сира тинмайди.

Чарм курткали комиссар
Уйқу билмайди.

Дунай орти — казаклар
Қароргоҳида,
Оч бўри қумри бўлиб
Риғлар гоҳида.
Корнилов казакларга
Бир сўз айтадир:
«Партизанлар адабни
Бермоқ пайтидир.
Қизил Армияни-чи
Деникин боғлар.
Боқ, Дунайдан Донгача
Бизнинг байроқлар...»
«Топталмаса бас жавдар,
Омон қолса дон» —
Фақат шунини ўйлайди
Бечора деҳқон.
Аmmo Деникин қадам —
Қўйгани замон —
Юз тош ерни бир йўла
Айлади пайҳон.
Деҳқоннинг бу ҳолидан
Душман суюнди.
Кайфу сафо авжида,
Моллар сўйилди.
Аёлларнинг кўз ёши

Тўкилли қанча,
Еш қизларнинг номуси
Букилли қанча.
Дедилар:
«Яланг оёқ
Қора халойиқ,
Сенларнинг қилмишингга
Мана шу лойиқ.
Эй, сен ифлос, ярамас,
Фирибгар шайтон.
Ер-сувларнинг ҳақини
Тўлаб қўй деҳқон!
Осганинг-чун бойларни
Жавоб бер, қани,
Қамчи кучин кўриб қўй,
Момонгни сани!..»
Эй зангори сиренлар,
Эй четан девор.
Одамзодга бўлмасни
Она юрти тор.
Мана, чорбоғ, кулбалар
Хувиллаб қолди.
Ерни ташлаб деҳқонлар
Қайга йўқолди?
Урилмаган экинлар,
Далалар пайҳон.
Энди қайдан бошпана.
Излайсан деҳқон?

Меҳнаткашга нақадар
Огир бу кунлар
Чарм куртка кийганлар
Ухламас тунлар.
Улар қилур жон фидо
Эл учун: фақат —
Қўлдан кетмасин дерлар
Она Питерград.

Лиговода даҳшатли
Жанг борар бу чоқ.
Мотамсаро Питерград
Кечалар уйгоқ.
Бир зум қўйсанг ёв енгар
Ҳамда умрбод —
Элнинг асрий тилаги
Бўларди барбод.
Манглайлардан тер оқар
Ва лаблардан қон.
Чарм куртка кийганлар
Аҳволи ёмон.
Ўрилган бошоқлардек
Мурдалар ётар.
Кишнаб, ҳуркиб осмонга
Сапчийди отлар.
Лекин бизнинг зарба ҳам
Кучаяр кун-тун.
Жанг боради саккиз кун,

Мана, тўққиз кун.
Унинчи кун ёв қочди
Дош бермай жангга.
Сичқоннинг ини бўлди
Унга минг танга.
Бизникилар душманни
Қилдилар яксон.
Яша эй, азамат халқ,
Питер, бўл омон!
Лекин Белград ёқда
Харьковда ҳамон
Азоб чекар меҳнаткаш
Қон ютар деҳқон.
Яланг оёқ Москвага
Чопар юпун эл.
Уларнинг ноласидан
Титрар бутун ер.
Бир парча нон деб тўкар
Кўзларидан ёш.
Бу кулфатга айтинг, ким
Беролур бардош?!
Қишлоқнинг ўт юракли
Йигитлари кўп.
Бамаслаҳат бир ерга
Йиғилдилар тўп.
Ендирдилар ҳар ёини
Ўт кетди лов-лов,

Нақ Леникин кўзидан
Чақнади олов.

Эй қўшиғим, қўшиғим,
Борми сендан соз.
Гоҳ мунглидир овозинг,
Гоҳида сарноз.
Қўшиғимнинг давомин
Эшитиб олинг.
Қўшиқчига бир коса
Май бера қолинг.

Эҳ, ёвларнинг бошида
Уйнади таёқ.
Шўрлик Леникини кўр,
Корниловга боқ!
Қўшиқ айтсам овозим
Оламни тутар.
Қолчак деган адмирал,
Қўлингни кўтар!

Чўл бағридан сас келар,
Келади сурон.
Уз юртим деб курашар
Букун ҳар инсон.
Чарм куртка кийганлар
Донда кўп ҳаддан.
Улар келган, албатта,
Петрограддан.

Оқларнинг масканида
Доду, оҳ-фигон.
Босиб борар бизларнинг
Қўшин беомон.
Оқларнинг масканида
Фарёду нолиш...
Тонгги шафақ уфққа
Аланга ёқмиш.
Майхоналар дарчаси
Тонггача ёруғ
Улар билмас эртага
Ким бору, ким йўқ:
Подшо учун ишчилар,
Қутлуғ Русь учун
Фоҳишалар бағрида
Ухлашар букун.

Қизиллар масканида
Хуррак ва тутун.
Пайтавалар ҳидидан
Ёрилар бурун.
Эрта тонгдам бошланар
Яна қонли жанг
Биродарлар, дам олинг,
Солдатлар, ухланг.
Бошингиздан зар сочсин
Тонг нури порлоқ.

Чарм куртка кийганлар
Бу кеча уйғоқ.

Ҳали тушмай далага
Тонгнинг илк нури.
Бизни саҳар уйғотди
Тўплар гумбури.
Алам тўла кўз билан
Тикканча назар.
Чарм куртка эгнида,
Деди комиссар:
«Душманга биз шу ерда
Таслим бўлсак гар,
Октябрнинг қуёши
Бир умр сўнар.
Ҳаётимиз қулликда
Утади тамом,
Ев қамчиси бошларда
Уйнайди мудом».
Рота командиримиз
Шу гапдан кейин,
Аста артиб кўз ёшин
Ечди этигин.
Менга қараб деди у:
«Уйда этик йўқ.
Хотинимга бериб қўй,
Кўнглим бўлсин тўқ».

Ҳали тушмай далага
Тонгнинг илк нури,
Бизни саҳар уйғотди
Тўплар гумбури.
Куйла, куйла, эй созим,
Куйни баланд ол.
Буржуй отли кимки бор —
Тумшуғига сол.
Уқ арининг нишидек
Кўксига ботар,
Бизнинг отряд жадаллаб
Олдинда борар.
Югурамиз тўхтамай,
Чўмганча терга,
Муккасидан йиқилар
Коммунар ерга.
Ёв чекинар, чекинар,
Биз олға, олға.
Майли, ҳалок бўлганлар
Ёмғирда қолса.
Баҳодирлар, тинч ухланг,
Қайтиб келурмиз.
Эъоз билан сизларни
Дафн қилурмиз.

Жанг тамом, пештоқларда
Бизнинг ол байроқ.
Қўлга олиб оёғин

Қочар ёв олчоқ.
Улмасдан қолганига
Ҳайрон, энтикиб
Рота командиримиз
Кийди этикни.
«Бу этигим хоинга
Қайда мос бўлур?!
Уни ўзим тепкилаб
Кийсам соз бўлур».

Жанг тугади, шод букун
Тирик қолган жон.
Яша, эй азамат халқ,
Питер, бўл омон!
Тунлар ярим кечадан
Саҳарга қадар
Нева узра Пётрнинг
Шарпаси кезар.
Пётрнинг шарпаси
Уйиб қовоғин.
Тун бўйи кезиб чиқар
Шаҳар ҳар ёғин.
Оёқлари остида
Гранит қирғоқ.
Қудратли кемаларга
Боқади узоқ...

УТТИЗ ОЛТИЛАР ДОСТОНИ

Россияда жуда кўпдир
Йўл,
Йўллардан ҳам қабристонлар
Мўл,
Бир чақирим юрмасдан
Салиб,
То Енисей турар
Юксалиб —
Олти минг бир қабр,
Огоҳ бўл.

Бамисоли улкан қопда
Тош,
Урал қўйиб ётар ерга
Бош.
Ётар унинг ортида
Тайга,
Ботар тушса оёғинг
Қайга,
Пиёда бир юриб кўр,
Йўлдош.

Ким ўрганган бўлса агар —
Соз!

Ҳазил эмас Сибирда
Аёз!
Ўрганмаган бўлсанг сен,
Магар —
Йўлда қолсанг
Чиябўрилар —
Мурданг узра ўқишар
Намоз.

Қичқиради даҳшатли
Бўрон,
Оғир қадам ташлайди
Посбон.
Елкаларда милтиқ
Қўшалоқ,
Агар бўлсанг ўрмонга —
Кирмоқ
Кўзингга ҳеч кўринмасин
Жон,
Маҳбусга-ку саллот
Етти ёт,
Саллот қилар ўзин
Эҳтиёт.
Тўғри нишон олмаса
Кўзи,
Нишон бўлар милтиққа
Ўзи.

Аммо ортга қайтма,
Бор азод.

Ким оғасин Тайгага
Томон —
Элтар бўлса топмасин
Омон.

Сен кишанда дадил
Бор ўзинг
Бамисоли шамол —
Баргузин.
Югур олға, тирик экан
Жон.

Уй бор Урал ортида
Танҳо,
Чор атрофи бепоси
Сахро,
Деразадан жилмайиб
Хиёл,
Соз чертиб куй айтади
Ҳилол.
Айт, ёмонми бу куй,
Бу наво?

Эшит, қўшиқ оҳанги
Кўп соз.
Бу қўшиққа кўплар

Ишқибоз.
Усар Урал ортида
Арча,
Яшамоқни истайди
Барча,
Ой берганда уйларга
Пардоз.

Қайда бўлса агар бир
Дилдор,
Мисли сирень гуллаган
Баҳор.
Қадди наврас, оҳудек
Кўзи
Бамисли шу ўлканинг
Ўзи.
Уша ерда куй ҳам
Сеҳркор.

Қичқиради даҳшатли
Бўрон,
Оғир қадам ташлайди
Посбон,
Елкаларда милтиқ
Қўшалоқ,
Агар бўлсанг ўрмонга
Қирмоқ —
Кўзингга ҳеч кўринмасин
Жон.

Қуюн тўзғир бамисоли
Пар,
Еноқларга санчади
Ништар,
Сен ҳаттоки оғир
Қишанда
Бўлсанг қуёш ҳуснига
Банда
Шлиссельбург бўлгайми
Беҳтар.

Баланд гиштин тўрт девор
Аро
Қафасдаги арслондай
Гўё
Юрасану ўйлайсан
Фақат —
Балки она юртингдан
Бу вақт
Бирор хабар келтирар
Сабо.

Балки бўлиб тупроқ билан
Тенг
Улиб кетган энг сўнгги
Дўстинг.
Балки онанг берар бу вақт
Жон...

Қани энди бұлса-ю
Имкон
Ташқарига отсанг сен
Узинг.
Лекин олис вақт
Бениҳоя,
Саллот сезар ўтса бир
Соя.
Билмоқ бўлсанг нимадир
Кечмоқ,
Бир дам менга сол энди
Қулоқ,
Сўзлаб берай битта
Ҳикоя.

Улар эди ўттиз олти
Ер,
Камерада ўлтирмоқ
Душвор.
Қуюн ўйнар дарчада
Ҳар дам
Шлиссельбург турар
Мустаҳкам.
Денгиз унга айтади
Алёр.

Улар нечун бу ерда
Етур?

Чунки улар ўктам ва
Жасур,
Чунки оташ қалбларда
Фақат —
Она юртга сўнмас
Муҳаббат.
Улар шундан бу ерда
Етур.

Хотирадан чиқмас сира
Зил —
Ун еттинчи алангали
Пил.
Қўчаларда баррикада —
Гов
Ака-ука бир-бирига
Ев.
Бир-бирига хунхор ва
Қотил.

Бирн тахтга ошиқ бўлган
Қул,
Подшосини қўриқлайди
Ул.
Бирн тахтга ларза
Солғучи.
Акасида бор унинг
Учи.

Айт, ноҳақми ука тутган
Иўл?

Едимдадир, хаёл эмас,
Чин,
Казак қўлда ўйнатган
Қамчин.
Уққа учиб узилган
Жонлар,
Кўкраклардан силқиган
Қонлар —
Саҳродаги лоладек —
Рангин.

Қор устига тўкилган
Лола.
Не эканин билар ҳар
Бола
Ким ёшликда бўлмаган
Тентак,
Муштлашмаган, емаган
Қалтак,
Қони билан эрмаган
Лола?

У кунларни мен кўрганам
Иўқ.
Бола эдим мисли оташ,

Чўр
Ҳали китоб кўрмаган
Эдим,
Кўрсам эдим турармидим
Жим.
Сўзим билан отмасмидим
Уқ?

Улар эди ўттиз олти
Ер,
Барчасиниг тахтада ўчи
Бор.
Ташлаб келган барчаси
Уйин,
Мажнунтолин ва ҳовуз —
Бўйин,
Лекин дилда қўшиқдир
Диёр.

Шундай деди комендант
Бир кун:
«Торлик қилди зал сизлар
Учун.
Бешта маҳбус бу ерда
Қолур,
Камерадан ёлғиз жой
Олур.

Қолганлар-чи — вокзалга
Шу тун!
Кенг далада қордан оқ
Тўзон,
Учиб борар қафасдек
Вагон.
Тақирлайди бетин пўлат
Из,
Ким айтолур, бу замон
Поезд
Тутқунларни элтмоқда
Қаён?

Россияда жуда кўпдир
Йўл,
Йўллардан ҳам қабристонлар
Мўл.
Бир чақирим юрмасдан
Салиб.
То Енисей турар
Юксалиб
Олти минг бир қабр,
Огоҳ бўл.

Поезд учар борича
Имкон,
Юракларда сырли

Ҳаяжон,
«Билагузук» қисган
Қўллардан,
Элтмоқдалар темир
Иўллардан.
Олтин тоғда қазниш учун
Кон.

Унда ишлар ҳар бири.
Токи —
Олтин тоғда қолгунча
Хоки.
Қони бўлиб қумга
Олуда,
Вақт келиб ўз қизи
Қўлида
Тилла узук бўлар
Ҳаттоки.

Кенг далада қордан оқ
Тўзон,
Елдек учар маҳкам берк
Вагон.
Бирдан турди ўттиз —
Биринчи,
Деди дилнинг йўқолди,
Тинчи,
Уйқум қочди бу тун
Ногаҳон.

Бу кеч менга йўқ энди
Ором,
Мен қочишга аҳд қилдим,
Тамом.
Кўкда ой йўқ, қоп-қора
Зулмат,
Ёрдам беринг туришга
Фақат,
Тўлиб кетди сабр аталган
Жом.

Панжарани қирқади
Арра,
Ёрдам берди қуюн
Бир карра
Дўстлар, мени қуршаб
Ҳар ёқдан,
Пана қилинг фақат
Чироқдан.
Пайқашмаса, меники
Марра.

Ўттизтаси туришди
Қатор,
Гўёки бир ўз гаплари
Бор.
Гўё қорга боқарлар
Фақат,

Нахот қочмоқ шунча,
Машаққат —
Ениқ экан дарчада
Фанор.

Унда қолди бешавлон
Ўртоқ,
Ҳар бирида бор ўзга
Етоқ.
Қуюн ўйнар дарчада
Ҳардам
Шлиссельбург турар
Мустаҳкам,
Фақат унда машаққат
Етмоқ.

Уйқу келмас кўз юмсанг
Даланг —
Хаёлингда жонланса
Яланг
Кўз олдингдан кетмаса
Уйинг,
Чаманларга бошласа
Уйинг —
Чопиб юрган чоғлар
Бош яланг..

Ҳар ён жимжит, сокин кечки
Чоғ,
Етти бор занг урди
Қўнғироқ.
Ой баркаши улкан ҳамда
Ол,
Бамисоли сургандай
Хаёл
Жим филдираб борар, кўкси
Доғ.

Қуюн ўйнар, еру осмон
Тенг,
Қуюн — ёлғиз ғамзада
Дўстинг.
Хоҳ ёруғ кун, хоҳи
Зимисгон —
Қани энди бўлса-ю
Имкон
Ташқарига отолсанг
Ўзинг.

Бешинчиси ҳасратдан
Толди,
Қаердандир бир эгов
Топди.
Қитирлатди тун бўйи
Бетин,

Тер қоплади мангла-ю
Бетин.
Лабларидан чакиллаб
Томди.

Аравага ортаркан
Утин,
Кўриб қолди маҳбуслар
Бир кун —
Қичқирганча қия
Жарликка
У ўзини ташлади
Тикка
Ўз қаърига олди уни
Тун.

Кун кетидан ўтади
Кунлар,
Кунлар худди чархдек
Уринар,
Мана, аёз изиллатган
Чоғ —
Қирқ иккинчи камерада,
Боқ,
Яна қайта учрашди
Улар.

Бешинчига тикканича
Кўз,
Бошлар ўттиз биринчиси
Сўз,
Ҳов олисда оқар бетинч
Объ,
Соҳилида қишлоқ бор
Хароб,
Шу қишлоқдан ўтар темир
Из

Келур одам ҳаётга
Бир бор,
Ўтганларни эсламоқ
Душвор.
Кўргин энди, сибирлик
Лодон,—
Унинг учун бир тийин
Инсон,
Ҳар қадамда сотмоққа
Тайёр,

Оппоқ қорга бурканган
Ҳар ён,
Ҳеч нарса йўқ ёдимда,
Ишон,
Бир нарсани эслайман
Фақат,

Фурс тароналари
(Туркум)

«Доғлар кетмиш мажруҳ кўнгилдан...»	73
«Букун дедим саррофга атай...» . . .	75
«Шаҳинам, о менинг Шаҳинам...» .	77
«Дединг, Саъдий доимо ёрнинг...» . . .	79
Мен Босфорда бўлмаганман ҳеч...» .	81
Ўфар юртга нур тўкар оқшом...» . . .	83
Аво тоза, мусаффо, зангор...» . . .	85
Дй юзида тилла ранг жило...» . . .	87
Хуросонда бир дарвоза бор...» . . .	89
«Фирдавсийнинг мовий диёри...» . . .	91
«Шоир бўлмоқ — бу-ку тайин гап...» . .	93
«Бир жуфт оққуш жонон қўллари...» . .	95
«Нечун маъюс таратар знё...»	97
«Талпинма кўп, девона кўнгил...» . . .	99

Баллада ва дostonлар

Пигирма олтилар балладаси	103
Улуғ жанг қиссаси	110
Уттиз олтилар дostonи	131
Анна Снегина	151

На узбекском языке

Сергей Есенин

КАПИТАН ЗЕМЛИ

Редактор *М. Аҳмедов*

Расмсом *Г. Фролов*

Расмлар редактори *И. Циганов*

Техн. редактор *Т. Смирнова*

Корректор *Н. Рўзимухамедова*

Босмахонага берилди 19/V-1969 й. Босишга рухсат этилди 9/XII-1969 й. Формати 60×90^{1/2}, Босма л. 5,75. Нашр. л. 5,77. Тиражи 35.000. Рафур Гулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 240-68.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Матбуот Давлат комитетининг Тошкент полиграфкомбинатида тайёрланган матрицадан 2-босмахонада № 1 қорозга босилди. Янгийўл, Чехов кўчаси, 3. 1971 йил. Заказ № 6. Баҳоси 66 т.